

JEL Classification: L16; L23; M49; M11.

Битов Василь, к.е.н., доцент
 Bitov V. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Міжрегіональна Академія Управління Персоналом, Україна
Interregional Academy of Personnel Management, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5828-sofia717@ukr.net>

Горбач Людмила, к.е.н., доцент
 Horbach Ludmila. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Міжрегіональна Академія Управління Персоналом, Україна
Interregional Academy of Personnel Management, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5977-6474-ludmilahorbach@gmail.com>

Котляров Валерій, к.е.н., доцент
 Kotliarov V. Candidate of Economic Sciences Associate Professor
Міжрегіональна Академія Управління Персоналом, Україна
Interregional Academy of Personnel Management, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2291-3199-kotliarov.valerii@maup.com.ua>

ВИРОБНИЦТВО ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО СТВОРЕННЯ СПОЖИВЧИХ БЛАГ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогодні створення споживчих благ, які зазвичай потрібні кожному з нас, є найголовнішим завданням і метою виробництва. Адже, як відомо, що головною рушійною силою діяльності людини є задоволення її власних потреб, а свої потреби людство задовольняє за допомогою товарів та послуг, які створюються внаслідок діяльності виробництва. Щодо основної суті власне виробництва, то відзначимо, що виробництво – це не тільки процес створення благ, необхідних для задоволення різноманітних потреб людини, а ще й відтворення самого життя людей, оскільки при цьому забезпечуються необхідні засоби їхнього фізичного існування, а також можливість розвитку і реалізації здібностей людини.

У цій публікації акцентуємо увагу на економічній сутності виробництва, що є основним джерелом у створенні багатства країни і формування доходів та відповідного добробуту населення.

У науковій статті розглянуто роль, значення і дієвість надзвичайно важливого питання, а саме – розвитку економічних процесів у всіх галузях господарюючих суб'єктів, які забезпечуються саме виробництвом, та відповідно управління ним, іншого ще людство не придумало, адже будь-який необхідний добробут потребує певних зусиль. Вивчення економічного зростання в кожній галузі національного господарства пояснюється саме виробництвом, його ефективністю, дбайливим та раціональним використанням усіх необхідних ресурсів, що запобігає окремим хибним уявленнями, які зустрічаються в деяких тлумаченнях, про те, що у створенні достатку країни і забезпечення доходів населення вирішальну роль відіграє торгівля. Так торгівля відіграє досить велику роль в економіці держави, адже ринок збуту це питання надзвичайно є важливим, бо лише реалізована продукція за обґрунтованими цінами приносить прибуток. Однак існує всім відома істина того, що розподіл і споживання існуючих у суспільстві благ відбувається лише після їх створення в процесі виробництва.

В статті підняті питання, щодо завдань виробництва в нинішніх умовах, а саме те, що сучасний стан виробництва ставить перед собою основним завданням як ніколи ефективного використання всього наявного виробничого потенціалу, що зумовлює прискорене підвищення продуктивності праці, забезпечення якості продукції та зниження її вартісних складових. Розкрито також питання щодо організаційних форм виробництва, які передбачають певну відповідність в розподілі праці людей та управління ними, а також при цьому конкретне більш продуктивне використання наявних засобів виробництва, що в кінцевому результаті забезпечує ефективність виробничих процесів. Показано також практичний досвід, щодо впровадження в окремих підприємствах Волинської області організацію виробництва на принципах спеціалізованих форм.

Відображено також в даній статті окремі рекомендації на підставі вивчення та проведеного аналізу з питання щодо структури виробництва, показники якого свідчать, що впродовж останніх років частка у створенні валового внутрішнього продукту сфери матеріального виробництва в секторі економіки держави становили понад 60%, а показники, що формувалися у сфері третинного сектора економіки, тобто

у сфері послуг складають близько 30%. Як нам відомо, що третинне виробництво є похідним від первинного та вторинного виробництва, тобто скажемо так, що первинне виробництво ґрунтується на безпосередньому первинному виробництві в галузях національного господарства, а вторинне – охоплює в основному галузі обробної промисловості, що створюють необхідні суспільству блага та засоби виробництва без яких ніяке виробництво взагалі неможливе.

Ключові слова: виробництво, обмін, розподіл, споживання, споживчі блага, управління виробничими процесами, ефективність, прибуток, рентабельність, бізнесова діяльність.

PRODUCTION AS THE MAIN SOURCE OF CONSUMER GOODS TO SOCIETY IN THE CURRENT ENVIRONMENT

Currently, the creation of consumer goods that are desperately needed by each of us is the main task and goal of production. After all, it is known that the main driving force of human activity is the satisfaction of its own needs, and humanity meets its needs through goods and services that are created as a result of production. As for the basic essence of production, it should be emphasized that production today is not only a process of creating goods needed to meet various human needs, but also the reproduction of human life itself, as it provides the necessary means of their physical existence, as well as the possibility of development and realization of human abilities.

Thus, trade plays a rather large role in the economy of the state, because the sales market is an extremely important issue, because only products sold at reasonable prices bring profit.

In this publication we want to show the economic content of production, which is the main source in creating the country's wealth and income generation and the corresponding welfare of the population.

The scientific article considers the role, significance and effectiveness of an extremely important issue, namely the development of economic processes in all sectors of economic entities, which are provided by production, and accordingly its management, humanity has not yet invented another, because any necessary well-being in itself is not to come. It is the study of economic growth in each sector of the economy is explained by the production, its efficiency, careful and rational use of all necessary resources, which prevents some misconceptions that occur in some interpretations that in creating wealth and income the crucial role trade plays. After all, everyone knows the truth that the distribution and consumption of goods created in society occurs only after their creation in the production process. The issue of organizational forms of production, which provide for a certain correspondence in the distribution of people's labor and their management, as well as specific more productive use of the available means of production, which ultimately ensures the efficiency of production processes, is also revealed. The practical experience of implementing production organization based on the principles of specialized forms in individual enterprises of the Volyn region is also shown.

This article reflects individual recommendations based on the study and analysis of the issue of the structure of production, the indicators of which indicate that in recent years the share in the creation of the gross domestic product of the sphere of material production in the sector of the state economy amounted to more than 60%, and the indicators formed in in the sphere of the tertiary sector of the economy, that is, in the sphere of services, they make up about 30%.

As we know, tertiary production is a derivative of primary and secondary production, that is, let's say that primary production is based on direct primary production in the branches of the national economy, and secondary production covers mainly the manufacturing industries that create the goods and means of production necessary for society without which no production is possible at all.

Key words: production, exchange, distribution, consumption, consumer goods, management of production processes, efficiency, profit, profitability, business activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах є надзвичайно важливим вивчення економічної сутності виробництва, його правових норм і законів, особливості ведення бізнесової діяльності, що супроводжується виникненням численних проблем, які вимагають їх розв'язання для забезпечення його діяльності. Основною сутністю виробництва в економічному сенсі є спосіб узгодженого поєднання та цілеспрямованого використання таких основних ресурсів як земля, праця, капітал, матеріальні засоби виробництва для створення різноманітних речей і послуг, забезпечуючи при цьому найповніше задоволення потреб суспільства.

Сьогодні виробництво у широкому розумінні передбачає сукупність, яку можна назвати системою виробництва, що створює різноманітні блага для задоволення потреб людей.

Виробництво благ становить основу життєдіяльності людства і створює умови для його подальшого прогресу. Процес виробництва завжди має суспільний характер, оскільки людина не може працювати окремо від інших людей. Адже виробництво це процес, що об'єднує зусилля людей з виготовлення матеріальних благ, або це процес використання робочої сили, обладнання в поєднанні з природними ресурсами і матеріалами для виготовлення необхідних товарів і послуг.

У виробництві продукту (блага) людина діє на об'єкти природи, надає їм форму, яка здатна задовольнити матеріальні потреби людини або подальше здійснення виробництва. Така функція виробництва зберігається за будь-якої його соціальної форми. Процес виробництва починається за умови наявності факторів (ресурсів) виробництва (Горбач, Котляров, 2021).

Дослідженням питань, щодо здійснення процесу виробництва та підвищення його ефективності, а також проблем взаємодії людини і природи її ресурсів для створення необхідних людині благ займалися багато вчених та дослідників і зокрема щодо підвищення інтересу до розроблення елементів наукової організації виробництва, що підтверджується публікаціями на основі відповідних досліджень проведених науковцями того періоду, а саме початку XVIII. Так зокрема Адам Сміт (1723-1790pp) у своїй класичній праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р) сформулював учення про поділ праці як основну складову організації виробництва. За теорією А.Сміта наявність великого і малого виробництва обумовлюється поділом праці і спеціалізацією виробництва відповідно з масштабами попиту (Горбач, Котляров, 2021). Він обґрунтував, що підвищувати продуктивність праці можна трьома способами: за рахунок збільшення спритності та майстерності окремого робітника; за рахунок економії часу; за рахунок сприяння винаходу машин. Водночас А. Сміт попереджав про негативні наслідки глибокого поділу праці в машинному виробництві, де діяльність робітника зводиться до виконання операцій, які постійно повторюються, не потребуючи освіти, кваліфікації.

Відомо також, що вперше застосував формалізовані регламенти до організації праці та управління виробництвом Р. Аркрайт (1732-1793pp) – англійський текстильний фабрикант, винахідник ткацького верстата. Рекомендації щодо хронометражу праці при виконанні робіт виклав відомий фізик Кулон (1798 р) у своїй доповіді « Про продуктивність людської праці».

Багато нового в організацію та управління виробництвом упровадив Роберт Оуен (1771-1858pp), який працював менеджером низки шотландських текстильних фабрик. Соціально-економічний експеримент, який він здійснив у 1800-1828 pp. довів, що для забезпечення підвищення продуктивності праці доцільно надати робітникам житло, поліпшити умови праці, побуту та відпочинку, створити магазини з товарами першої необхідності за доступними цінами, підвищити мінімальний вік прийняття дітей на роботу, скоротити тривалість робочого дня, створити в робітничих селищах школи. Але ці ідеї знайшли своє застосування тільки через півтора століття (Мешко, 1994).

Щодо дослідження в межах еволюційної економіки, то його здійснив Р. Айрес (Ayres., 2004), який аналізує аналогії між природою і виробництвом, які вбачаються на подібності природних функцій і визначених виробничих видів діяльності. Дане дослідження має за своєю суттю аналогічні живим організмам, так як вони також споживають матеріальні ресурси, переробляють їх, виробляють вихідний продукт і відходи.

Вважаємо також за доцільне відзначити дослідників організації виробництва та відомих вчених попереднього та нинішнього часу: А.Маслоу, А.Файоль, М.Вебер, Г.Форд, які внесли вагомий доробок у дослідження шляхів вирішення окреслених проблем організації виробничих процесів та управління ними, що спрямовані на ефективний розвиток господарюючих підприємств. Цій проблемі присвячена також

низка наукових праць вітчизняних дослідників: Л. І.Козій, І.О.Слепов, О.С.Вербова, А.І.Чуткий, Л.Л.Ковальська, І.Ф.Радіонова, І.М. Вахович, І.М.Мешко та ін.

Водночас, зважаючи на сучасний стан економіки держави, яка потребує відповідних зусиль і вмінь для відновлення високоефективного виробництва як основного джерела у створенні добробуту людей, вважаємо за потрібне у цій статті показати як окремий досвід ефективного виробництва, так і бачення перспективних методів роботи в цьому напрямку.

Мета статті. Метою даної статті являється розкриття основної мети і бачення ефективного розвитку виробництва як первинного джерела добробуту суспільства. Адже основним джерелом існування, розвитку та підвищення життєвого рівня людини є виробнича діяльність. Виробнича діяльність спрямована на задоволення потреб юридичних і фізичних осіб. Принагідно зауважимо, що всі необхідні засоби для подальшого відтворення і задоволення потреб створюються у процесі виробництва. Вважаємо особливо важливим те, що на сучасному етапі досить важлива роль належить організації та управлінні виробництвом, тому, що воно є засобом інтеграції і використання всіх чинників економічного розвитку.

Методологія та методи дослідження. Науково-теоретичну та методологічну основу дослідження становили фундаментальні закони економічної поведінки її основних суб'єктів як споживачів, так і виробників споживчих благ, які необхідні суспільству. Використовувалися також методи, що носять дослідницький характер, а також проводилося вивчення позитивних моментів і явищ, що дають можливість провести порівняльну характеристику одержаних результатів за певних умов та використання їх основних елементів процесу виробництва, а також існуючих відповідних організаційних форм та факторів виробництва. На основі цього нами відображено у висновках та результатах дослідження як науковий підхід у питаннях організації виробництва, а також окремі позитивні факти ефективних форм організації виробництва господарюючих підприємств.

Результати. Важливість питання виробництва нині є надзвичайно важливим і необхідним, оскільки від виробництва залежить благополуччя і добробут населення, а також настрій людини, бажання щось творити нове цікаве, потрібне і корисне. Над питанням виробництва й управління ним впродовж багатьох років працювало багато вчених і дослідників, скажімо з історичних джерел відомо, що перші зафіксовані ідеї організації виробництва відносяться до часів єгипетських фараонів. Для спорудження пірамід і гігантських зрошувальних систем залучалися тисячі людей, цілеспрямоване використання зусиль яких потребувало планування, організації і контролю (Петюх, 1993). Варто відмітити факт того часу, а саме кінця XVIII – початку XIX ст., що промислова революція, що відбулася відкрила нову епоху в розвитку теорії і практики організації й управління виробництвом. Адже, як відомо, що до того часу товари вироблялися в маленьких майстернях ремісниками та їх учнями. Від початку і до кінця виробу виготовлялися зазвичай однією людиною. Використовувалися прості ручні інструменти, виробниче приладдя та оснащення.

Щодо підвищення інтересу до розроблення елементів наукової організації праці і на цій основі проведення організації конкретно виробництва підтверджується відомими повідомленнями та публікаціями. Наведемо для прикладу публікацію, яка була опублікована на початку XVIII ст. французьким автором Л. Шевальє у науковій праці «Техніка організації виробництва підприємств», в якій згаданий автор наводив дані про доповідь Аммонтона «Про експерименти щодо дійсної швидкості людей і коней під час різноманітних робіт». Про працю Вобана (1688 р) «Про проведення хронометражу для встановлення відрядної оплати праці». Про дослідження Перрона (1738 р) із питань поділу праці в процесі виробництва. Щодо нашого сьогодення в питанні виробництва, то слід відмітити, що сучасний стан проблем виробництва ставить перед собою основним завданням ефективно використання всього наявного виробничого потенціалу, що

зумовлює прискорене підвищення продуктивності праці, забезпечення якості продукції та зниження її вартісних складових. Як ми відобразили вище в нашому дослідженні про те, що виробництво благ призначених для задоволення потреб людей пройшло тривалий історичний шлях розвитку: від добування їжі за допомогою елементарних знарядь первісної людини до сучасного рівня перетворювальної діяльності суспільства. За результатами наших досліджень увага зосереджена в даній статті на основній сутності виробництва, його організаційних формах, структурі та факторах виробництва.

Коротко зупинимось на питанні організаційних форм виробництва, які передбачають певну відповідність у розподілі праці людей та управління ними, а також при цьому конкретне використання персоналом наявних засобів виробництва, тобто, стає очевидним, що такий поділ праці створює спеціалізацію, яка передбачає закріплення персоналу за створеними виробництвами чи скажімо за видами тієї чи іншої діяльності. Спеціалізація, її поняття та сутність не є якимось новим винаходом, адже, як свідчить історична довідка, що питання поділу праці відображалися ще у відомій праці Адама Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів». У цій праці Адам Сміт визначив спеціалізацію як самий досконалий і необхідний ключ до багатства людства, адже використання засобів виробництва де є спеціалізація створює дієві передумови підвищення продуктивності праці. На сьогодні питання, що пов'язані з підвищенням продуктивності праці завдяки спеціалізації виробничих процесів є особливо важливим, адже значно підвищує нарощування суспільних благ, які є першочерговим завданням у всіх сферах зайнятих виробництвом та у всіх організаційних за своєю формою господарюючих підприємствах. Як показують дослідження та практичне свідчення, що при використанні вже з набутих навиків засобів праці у виробничому процесі завдяки поділу праці, а саме – спеціалізації, зростає ефективність застосування цих же засобів праці, що в підсумку позитивно впливає на більш ефективне їх використання та зменшення складових собівартості виробленого продукту.

З приводу цього нами вивчалися питання виробництва в окремих спеціалізованих господарствах Волинської області, які займаються конкретними напрямками виробництва тієї чи іншої продукції за чіткою науково обґрунтованою формою господарювання і мають досить хороші результати своєї праці. Для прикладу варто назвати такі сільськогосподарські підприємства як «П'ятидні» Володимирського району, що займається вирощуванням зернових культур та виробництвом насіннєвого матеріалу, фермерське господарство «Еко-Тур» Луцького району, що займається виробництвом високоврожайних сортів картоплі та проводить реалізацію посадкового матеріалу картоплі, сільськогосподарське підприємство ім. Шевченка Луцького району, де чітко налагоджено спеціалізоване високорентабельне виробництво і переробка молочної продукції для подальшої реалізації через торговельну мережу.

Хочемо відзначити наше бачення щодо вже названої структури виробництва. Адже виробництво за своєю природою і значимістю є структурованим з точки зору його поділу на матеріальне і нематеріальне.

Структура походить від латинського слова «structura» (будую) і передбачає форму організаційної системи, єдність стійких взаємозв'язків між її складовими, внутрішню побудову певного об'єкта, яка відображає взаємозв'язки в середині об'єкта. Під структурою розуміють упорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, що знаходяться між собою в стійких взаєминах, що забезпечують їх функціонування і розвиток як єдиного цілого (Горбач, Котляров, 2021).

Вивчення та проведений аналіз відповідних матеріалів з питання щодо структури виробництва дає можливість зробити висновок, що впродовж останніх років показники частки у створенні валового внутрішнього продукту сфери матеріального виробництва в секторі економіки держави становили понад 60%, а показники, що формувалися у сфері третинного сектора економіки, тобто у сфері послуг складають близько 30%, як відомо, що третинне виробництво є похідним від первинного та вторинного виробництва, тобто

скажемо так, що первинне виробництво ґрунтується на безпосередньому первинному виробництві в галузях національного господарства, а вторинне – охоплює в основному галузі обробної промисловості, що створюють необхідні суспільству продукти споживання та засоби виробництва без яких ніяке виробництво взагалі неможливе.

У високо розвинутих західних країнах, як свідчать дослідження відповідних фахівців, сфера послуг становить у структурі формування економіки країни понад 50%. Частка решти складових економіки – це промисловість і сільське господарство. Отже, досвід розвинутих зарубіжних країн та результати багаторічних статистичних даних свідчать про те, що нинішній стан економіки країни потребує як максимального нарощування необхідного суспільству матеріального виробництва бо цього вимагає час. А також сфера послуг яка не завершується виробництвом, але сприяє йому, також потребує подальшого розвитку, адже як така, що включає фінансову і банківську діяльність, транспорт, оптову і роздрібну торгівлю, страхування, медицину, освіту, фізичну культуру, житлово-комунальне і побутове обслуговування, мистецтво та іншу індустрію розвитку (Радіонова, 2002).

Зосередимо увагу на проблемах факторів виробництва, які в економічній науці дістали справедливу назву – ресурси. Зауважимо, що процес виробництва завжди супроводжується взаємодією певних факторів виробництва. Як відомо, в економічній науці фактори виробництва поділяють на дві особливо значимі групи, а саме: матеріально-речові та особисті. Коротко охарактеризуємо ці основні фактори, а саме покажемо їх основну сутність і завдання, тобто яким чином і якими складовими вони рухають процес виробництва. Вивчаючи дане питання, приходимо до висновку, що названі вище основні групи, що об'єднують фактори виробництва, своєю чергою поділяються на: матеріально-речові засоби виробництва, а це – предмети праці і засоби праці, тобто капітал, особливістю якого є те, що він має бути кимось створений і при ефективному використанні приносить прибуток, що дає можливість для подальшого життєво необхідного відтворення. Наступний виробничий природний фактор – це земля. Земля, за визначенням провідних учених, є одночасно і засобом, і предметом праці; виступає узагальнюючим фактором серед інших, оскільки будь-яке виробництво бере початок із природи. Наступний фактор – це праця, або інакше кажучи, людський ресурс, який охоплює фізичні та розумові здібності, освітній та професійний рівень, а також виробничий досвід, здобутий у процесі виробництва. Роль людського фактора в нинішніх умовах є досить значною і необхідною, адже впровадження оновлених засобів виробництва, нових наукомістких технологій потребує якраз високо досвідчених працівників, які можуть забезпечити як процес виробництва, так і управління ним (Горбач, Котляров, 2021).

Крім охарактеризованих нами цих трьох факторів виробництва (земля, праця, капітал), існує досить відомий і особливо важливий фактор у розвитку економіки – це здатність людини до підприємництва. Сутність такого фактору проявляється у здібностях людини проявити себе, організувати власну корисну справу, що далеко не кожна людина до цього здатна. Такими властивостями володіє досить незначна кількість людей. Підсумком роботи підприємця є його дохід, але крім цього підприємництво приносить досить вагому позитивну користь для суспільства, адже створює робочі місця, сплачує податки, швидше налаштовує виробництво відповідно до вимог часу і потреб споживачів. Поряд із цими факторами, нещодавно почали виділяти ще один – інформацію як фактор виробництва. Такий фактор у період сьогодення є досить необхідним, адже без своєчасної одержаної інформації у теперішніх ринкових відносинах в економіці країни неможливо вести ефективно будь-яке виробництво, або ж іншу діяльність (Оришак, Стебло, 1998).

Висновки, обговорення та рекомендації. Сьогодні виробництво є головним рушієм економіки держави, адже не торгівля й обмін є первинним, а саме виробництво, що створює всі необхідні блага людині та є основним чинником добробуту суспільства.

В цій статті нами розкрито питання методологічних підходів до питань виробництва, показано наші бачення і рекомендації щодо питання структури та спеціалізації окремих видів організації виробничих процесів. Розкрито сутність, значення і роль факторів виробництва, як основних важелів ресурсного забезпечення організації виробництва. Відображено окремі позитивні факти ефективного використання наявних виробничих ресурсів в практичній діяльності сільськогосподарських підприємств Волині.

Вважаємо також важливою основою розвитку виробництва та досягнення бажаних результатів якраз через новітні технології, спеціалізація широкого виробництва продукції, налагоджена мотивація праці через прогресивні форми і методи її оплати та ефективне, цілеспрямоване використання наявних ресурсів.

Результати дослідження мають практичну цінність для підприємств та підприємницьких структур, які прагнуть забезпечити організацію високорентабельного виробництва.

Авторські внески:

Концептуалізація: Битов Василь
Зберігання даних: Горбач Людмила
Формальний аналіз: Битов Василь
Придбання фінансування: Горбач Людмила
Розслідування: Горбач Людмила
Методика: Битов Василь
Адміністрація проекту: Горбач Людмила
Ресурси: Горбач Людмила
Нагляд: Котляров Валерій
Підтвердження: Котляров Валерій
Візуалізація: Горбач Людмила
Написання: Битов Василь

Список бібліографічного опису:

1. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства: Підручник. К.: Либідь, 1998. 312 с.
2. Варналій З.С. Економічна безпека: навчальний посібник – К.: Знання, 2009.-647 с.
3. Горбач Л.М., Котляров В.О. Економіка підприємства: навчальний посібник. – К.: «Кондор», 2021. – 620 с.
4. Горкавий В.К., Герасименко Ю.С. Формування собівартості продукції та ефективності витрат в сільськогосподарських підприємствах монографія. Харків, 2015. 239 с.
5. Оришак Я. О. Основи економіки: Підручник. Тернопіль, 1998. - 111 с.
6. Радіонова І.Ф. Загальна економіка: Підручник.: Кам'янець-Подільський, 2002. – 383с.
7. Рясних С.Г. Основи фінансового менеджменту: навчальний посібник, К.: «Академвидав», 2010.- 336 с.

References:

1. Bandurka O. M. Financial activity of the enterprise: Textbook. K.: Lybid, 1998. 312 p.
2. Varnalii Z.S. Economic security: a study guide - K.: Znannia, 2009.-647 p
3. Horbach L.M., Kotlyarov V.O. Enterprise economics: a study guide. - K.: "Condor", 2021. - 620 p.
4. Gorkavy V.K., Gerasimenko Yu.S. Formation of production cost and cost efficiency in agricultural enterprises monograph. Kharkiv, 2015. 239 p.
5. Orishchak Ya. O. Basics of economics: Textbook. Ternopil, 1998. - 111 p.
6. Radionova I.F. General economics: Textbook.: Kamianets-Podilskyi, 2002. – 383p.
7. Ryasnykh S.G. Fundamentals of financial management: a study guide, K.: "Akademvydav", 2010. - 336 p.

Дата подання публікації 26.07.2022 р.